

Statenbrief

Aan Provinciale Staten

Onderwerp	Stand van zaken UNESCO Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes
Datum	27-05-2025
Documentnummer	UTSP-1935164504-47094
Van	Lisa Wouters
Telefoonnummer	+31620003533
E-mailadres	lisa.wouters@provincie-utrecht.nl
Domein/opgave	SLO
Team	CER
Portefeuillehouder	Van Muilekom
Bijlagen	1. Evaluatie Centrumregeling Limesamenwerking UNESCO Werelderfgoed 2. Nederlandse Limes Samenwerking Beleidskader 2024-2027

Geachte leden van Provinciale Staten,

Essentie / samenvatting:

Sinds de inschrijving van de Neder-Germaanse Limes op de UNESCO Werelderfgoedlijst in 2021, is de zorg voor de Limes een structurele taak van de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland als gezamenlijk siteholder. De provincies werken samen in een centrumregeling; het beleidskader 'Trots op Limes Werelderfgoed' geeft voor de jaren 2024-2027 sturing aan deze samenwerking. Aansluitend op het beleidskader, zet de provincie Utrecht, naast haar wettelijke taken op het gebied van bescherming en interbestuurlijk toezicht, ook regionaal in op het zichtbaar en beleefbaar maken van de Limes.

Inleiding:

In de jaren 2011-2021 hebben wij u regelmatig op de hoogte gesteld van belangrijke stappen op weg naar Werelderfgoed. Sinds 2021 staat de Limes op de UNESCO Werelderfgoedlijst. Deze mijlpaal is bereikt na jarenlange inspanning van de samenwerkende provincies en niet te vergeten vele partners en betrokkenen. Met de inschrijving is de opgave voor de Limes niet langer een programma, maar een structurele taak. Samen met de provincies Gelderland en Zuid-Holland dragen wij als siteholder de zorg voor het behouden en uitdragen van het Werelderfgoed Limes.

De eerste jaren na de inschrijving hebben wij de structuur verder opgezet waarin wij samen met gemeenten en partners invulling geven aan deze taak. De bescherming van het werelderfgoed is op orde, partijen zien steeds meer het belang in van het uitdragen van de Limes en doen dat ook. Op veel plekken langs de Limes is wat te beleven; het Lange-Afstand-Wandelpad 16 voert langs deze plekken en laat wandelaars de Limes als lijn-element ervaren. De ANWB-borden langs de snelweg vestigen ook de aandacht op het werelderfgoed. De Limes komt geregeld in het nieuws, soms zelfs met zulke bijzondere ontdekkingen dat zij de internationale pers halen, zoals de muntvondst uit Bunnik. Jaarlijks wordt een landelijke Limesdag georganiseerd voor het netwerk, evenals kennisdagen specifiek voor vrijwilligers actief voor de Limes.

Nu wij gegroeid zijn in onze nieuwe rol en de Limes haar eerste lustrum als Werelderfgoed nadert, delen wij graag met u waar we inmiddels staan en naartoe gaan.

Centrumregeling

De samenwerking op het gebied van de Limes tussen de drie provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland, is in 2021 bestendigd in de vorm van een centrumregeling op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed, Staatscourant 2021, 23652; <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR657404/1>). U verleende ons hiervoor toestemming bij besluit van 18 november 2020. De provincie Utrecht treedt op als centrumprovincie en heeft mandaat binnen het vastgestelde budgettaire kader besluiten te nemen; er vindt echter géén overdracht van wettelijke bevoegdheden plaats (bijvoorbeeld in het kader van de ruimtelijke ordening of de archeologische monumentenzorg).

De Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed is in 2023 geëvalueerd conform artikel 20 lid 4 van de regeling, inclusief ingewonnen juridisch advies ten aanzien van de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). U vindt de evaluatie in bijlage 1. Hieruit zijn twee kleine punten naar voren gekomen die actualisatie of een herformulering behoeven – met betrekking tot de behandeling van financiële overschotten dan wel tekorten op jaarbasis, en ten aanzien van een verwijzing naar de Wgr –, maar deze vormen in praktijk geen probleem en zijn onvoldoende zwaarwegend om het doorlopen van een wijzigingstraject te rechtvaardigen. Wij zien dan ook geen reden om nu de Centrumregeling aan te passen. Mocht er in de toekomst een wijzigingstraject nodig zijn om andere redenen, dan zullen wij deze punten meenemen.

Beleidskader

Het beleidskader 'Trots op Limes Werelderfgoed' (bijlage 2), vastgesteld door de Stuurgroep van de Limessamenwerking, brengt focus in de centrale inzet voor de Limes vanuit de Limessamenwerking, voor de jaren 2024-2027. Het betreft uitvoerend beleid, als uitwerking van het Managementplan 'Grenzen van het Romeinse Rijk; Neder-Germaanse Limes 2021-2027' dat wij in 2019 vaststelden, horend bij het nominatiedossier voor de Limes (zie ook de Statenbrief d.d. 24 september 2019). Het beleidskader richt zich op drie domeinen: 'Bescherming, behoud en beheer'; 'Beleven en benutten', en Kennis en onderzoek'. Daarnaast heeft het goed organiseren van het sitemanagement speciale aandacht in deze jaren als beginnende siteholder.

Het beleidskader kwam mede tot stand op basis van een kwalitatieve evaluatie van het functioneren van de Limessamenwerking, uitgevoerd in 2023. Deze evaluatie bestond uit een bureaustudie en verschillende gespreksessies met een groot aantal partners en stakeholders. Bijlage 2 van het Beleidskader bevat een samenvatting van de evaluatie.

De belangrijkste conclusies van de evaluatie hadden te maken met de manier van samenwerken. Deze laat zich typeren als een multidisciplinaire ketensamenwerking met een beperkte centralisatie van overzicht (monitoring), macht en middelen. De gesprekken met stakeholders leerden dat er te weinig centrale uitvoeringskracht was om interactie en samenhang te bevorderen, partners te enthousiasmeren en normen te bewaken. Aan de oproep tot bijstelling op punten, meer centrale middelen, mensen en een gezamenlijke verbeteragenda is met het nieuwe beleidskader en bijbehorende meerjarenbegroting gehoor gegeven.

Met ingang van 2025 bedraagt de provinciale bijdrage van de siteholder-provincies aan de Limessamenwerking € 275.000. Dat is € 95.000 meer dan de voorgaande jaren. Met dit extra budget kan de Limessamenwerking een sterkere centrale positie innemen in de landelijke marketing en communicatie van de Limes. Dit is nodig als wij de ambitie om de bekendheid van de Limes te vergroten, waar willen maken (stijgen naar de top 5 landelijke bekendheid van de 13 Nederlandse werelderfgoederen). Het innemen van een centralere rol als siteholder kwam ook als een belangrijk verbeterpunt uit voornoemde evaluatie van de Limessamenwerking. Wij vangen de verhoging van de Utrechtse bijdrage op vanuit bestaande Erfgoedmiddelen.

Decentrale inzet provincie Utrecht

Als provincie Utrecht vormen wij niet alleen samen met de provincies Zuid-Holland en Gelderland de Limessamenwerking, maar wij zijn ook zelfstandig samenwerkingspartner, met belangrijke taken op het gebied van bescherming en publieksbereik, gericht op het realiseren van onze gezamenlijke doelen. De afspraak met de Limessamenwerking is: 'centraal wat moet, decentraal wat kan'.

In onze Omgevingsverordening formuleren wij instructieregels voor gemeenten en zien erop toe dat instructieregels worden verwerkt en nageleefd, ook vanuit de wettelijke rol van interbestuurlijk toezichthouder.

Het Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes betreft een beperkt aantal terreinen in de gemeenten Woerden (1), Utrecht (4) en Bunnik (1).

Daarnaast leveren wij een belangrijke bijdrage aan het zichtbaar en beleefbaar maken van de Limes, samen met gemeenten en andere partners. Wij doen dit op basis van bij het beleidskader Limes aansluitend, eigen beleid, zoals vastgelegd in het Cultuur- en Erfgoedprogramma 2025-2028 'Verbindende cultuur en inspirerend erfgoed: toekomstbestendig en voor iedereen'. Zo is onlangs op Fort bij Vechten een vernieuwd VVV-informatiepunt gerealiseerd met aandacht voor beide elkaar daar kruisende Werelderfgoederen (Limes en Hollandse Waterlinies). Daarnaast hebben wij het afgelopen jaar verschillende destiniatiemarketing-organisaties binnen de provincie gestimuleerd om (meer) aandacht te besteden aan de Limes en ondersteund bij productontwikkeling. Ook lieten wij een succesvolle, regionale social-media campagne uitvoeren om meer aandacht voor de Limes te genereren in de provincie.

Samen met gemeenten wordt gewerkt aan het opstellen van een 'Limesconvenant', inclusief uitvoeringsagenda: een bestuurlijk document dat de belangrijke rol van gemeenten in de uitvoering van het Limesbeleid onderstreept, duidelijk maakt waarvoor de verschillende partijen aan de lat staan en vooral: hoe wij onze krachten kunnen bundelen en samen vorm en richting willen geven aan onze zorg voor de Limes. Het verhaal van de Limes is niet alleen het verhaal van de soldaten in de forten, maar ook dat van de lokale bevolking daaromheen en de wisselwerking tussen beide. Daarom vinden wij het belangrijk om naast de gemeenten met Werelderfgoed binnen hun grenzen (Woerden, Utrecht, Bunnik), ook de andere gemeenten in de Limeszone (Houten, Wijk bij Duurstede) hierbij te betrekken.

Vervolgprocedure / voortgang:

Later in 2025 verwachten wij u te kunnen berichten over het Limesconvenant met de Utrechtse Limesgemeenten. Tevens zal in 2025 waarschijnlijk de Joint Declaration met Duitsland worden ondertekend, ter ondersteuning van het management van het transnationale Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes, dat zowel Nederland als een stuk van Duitsland beslaat.

In 2026 is de Neder-Germaanse Limes vijf jaar Werelderfgoed. Dat eerste lustrum willen wij vieren, niet in de laatste plaats omdat bij de inschrijving in 2021 slechts bescheiden kon worden stilgestaan vanwege beperkingen door de COVID-pandemie. De Limesamenwerking en partners zullen ter markering extra activiteiten ontwikkelen en in de periodiek terugkerende producten zoals het Limes Magazine en de Limesdag zal er aandacht voor zijn. Desbetreffende editie van de Limesdag (2026) zal plaatsvinden in de provincie Utrecht.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen